

הגיבורים מקדשי השם: השינוי שמתחולל בנו בימים אלו

רגע איום נוסף לסדר היום הקבוע שלנו בחודשיים האחרונים: הצצה מתוחה בעמודי החדשות לראות האם שוב "הותרו לפרסום"? האם נוספו חלילה חיילים טהורים למעגל הנהרגים במלחמה?

אלו ימים קשים שמציפים כאב וזעם, אבל אלו גם ימים מאירים ומזהירים כזוהר הרקיע. אלו הימים עליהם הובטחנו ביציאת מצרים עליה מתחילים לקרוא השבוע: "ואומר לך בדמיך חיי". מסירות הנפש המפעימה של הצעירים, מקימה דור של יהודים שמודעים לעצמיותם. הגבורה שלהם מושיעה אותנו מעצמנו. היא לא מצילה רק מאויבינו, אלא מסירה מאתנו את הזוהמה ומנקה את הרפש. היא מעוררת את מה שכמעט שכחנו: **אנו אוהבים את החיים, אבל הכי אוהבים את ה' ועם ישראל.**

האדם גדול כגודל הסיפורים שהוא גדל עליהם - והימים הללו מעוררים השראה. הם מזכירים את הדברים החשובים באמת וכמה כוחות יש בנו להיאבק. תכונת מסירות הנפש מעוררת כוחות לנצח במאבקים הקטנים של חיינו, שהם קלים באין ערוך לעומת ההקרבה המפעימה של הצעירים.

אנו רוצים להקדיש את השיעור להעמקה במהות מצוות קידוש השם, ולהבין את גודל השינוי שמתחולל בעולם ובכולנו, לנוכח יהודי קדוש שזוכה למסור נפשו על קדושת שמו יתברך. נצעד ברוח הוראה מעניינת ובלתי שגרית מהרבי מליובאוויטש:

1. הרבי מליובאוויטש (כפר חבד 569 עמוד 43): צריכים להכניס בתכנית הלימודים מסגרת קבועה לספר לתלמידים על קידוש השם, איך אחינו בדורות הקודמים מסרו נפשם בדברי ימי ישראל. בשנים קדמוניות היה ענין זה ידוע ומפורסם, וההרגש בזה היה גם אצל ילדים, ובזמן האחרון עניין זה כאילו נשכח. צריך לעורר רגש זה על ידי סיפורים מעניינים אלו, אבל לא באופן שיביא לעצבות ח"ו.

מצוות קידוש השם מעוררת שתי שאלות עקרוניות: א. איזו מעלה קיימת במוות? כיצד הדרגה הנעלית אליה יכול יהודי לטפס היא למות? הרי היהדות היא דת החיים, כדברי דוד המלך בתהלים: "במתים חפשי" "ולא המתים יהללו י-ה". המת יוצא מהמשחק ואינו יכול להתקדם על הלוח. אדם שנהרג כבחור צעיר ח"ו, לא יזכה להקים משפחה, להביא צאצאים ולקיים שום מצווה?

יתירה מכך: איך אפשר להבין את דעת הזוהר והרמב"ם, שמי שמסר נפשו למוות ונהרג, הוא יותר נעלה ממי שמסר נפשו למוות **וזכה לנס ולא נהרג?** הרי איפכא מסתברא: אברהם אבינו, שקפץ לאש ויצא חי, גרם להתקדשות שמו של הקב"ה בעולם כולו ולכן אמור לעמוד במעלה גבוהה מרבי עקיבא, שמסר נפשו ונהרג בידי הרומאים ומותו גרם לחילול ה' בדמות חולשת היד האלוקית?

הרבי מליובאוויטש מפתח רעיון מהותי, שיוּרד לשורש הדברים: מצוות קידוש השם הוא לא להוכיח את גדולת ה', אלא להפגין את גדלות **האדם**, את סדר העדיפויות שלו, שברגע האמת, אין דבר גדול אצלו מקדושת ה'. הקרבת החיים שלו מזעזעת עליונים ותחתונים ומשנה את כולנו. וכמובן, הזעזוע והטיהור מתחולל דווקא לנוכח מסירות נפש בפועל ולא מול מסירות נפש שנגמרת בחזרה לחיים.

טרם ניגש לעניין, נפתח עם הארה מחזקת ומרגשת מפרשת השבוע המסעירה שנפתחת היום. מאורעות שלוש החודשים האחרונים, מעוררים שוב ושוב את התהייה מפלחת הלב: איפה היה האלוקים בשמחת תורה? היכן הוא מאז ועד היום? כיצד מאפשר לזוועות כאלו להתרחש?

השאלה הזו נזעקה בפעם הראשונה השבוע, מקולו של גדול הנביאים. חלפו שנות סבל שלא היה כדוגמתו. לא מדובר בכאב בן יום, חודש או חמש שנים, אלא שמונים ושש שנים בהן הגברים מתייסרים בעבודת פרך, הנשים נרדפות על ידי הקלגסים המצריים והתינוקות מושלכים ליאור. חלקם נשחטים באכזריות ופרעה רוחץ בדמם ואחרים מרוסקים על הלבנים בקירות מצרים.

הקב"ה מתגלה אל משה שנמצא הרחק, במדבריות מדין, ומצווהו ללכת למצרים. כאן נפתח דו שיח בן עשרות פסוקים בו משה מעלה תהיות כנגד ההתאמה שלו לשליחות¹. הוא טוען שבני ישראל לא יאמינו לו, ופרעה ילעג לו, ובכלל אחיו אהרן יותר מתאים ממנו בהיותו דובר מעולה. בין הטענות בולטת הטענה השלישית, הסתומה והטמירה, שאינה ברורה בכלל. אפילו בקריאה שטחית מרגישים שהיא אוצרת בתוכה סודות נעלמים מיסודות אמונתו.

2. שמות ג: הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם אלוקי אבותיכם שלחני אליכם, ואמרו לי מה שמו, מה אמר אלהים: ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ... אהיה שלחני אליכם ... ויאמר עוד אלוקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ... זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דר.

הם ישאלו אותי "מה שמו" של האלוקים שאתה טוען ששלח אותך, ומשה מודאג מהשאלה: "מה אמר אלהים"? אינני יודע להשיב על תמיהתם ועלול להיתפס בעיניהם כבדאי. הקב"ה עונה שתי תשובות: שמי הוא "אהיה אשר אהיה", ועוד תאמר להם: "זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דר".

אפילו מילה מהדיאלוג לא ברורה: למה שהם ישאלו "מה שמו" של הקב"ה? וכי מדובר בערב רב, בפועלים זרים שהובאו מסודן?! הרי הם בני אברהם, יצחק ויעקב, שגדלו על האמונה בקב"ה? ומה משה מבוהל מהשאלה? שיענה להם מיהו הקב"ה אליו הוא פונה בשעת צרה? ומהי תשובת הקב"ה "אהיה אשר אהיה ... זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דר"?

רמב"ן שם: בקש שידעוהו מי השולח אותו, כלומר באי זו מדה הוא שלוח? האם במידת 'אל שדי' שעמדה לאבות או ב[שם 'הויה', שהיא] מידת רחמים שתעשה בה אותות ומופתים מחודשים? ... והודיעו שהוא שלוח במידת הדין אשר במידת הרחמים [דין שנובע מרחמים מכוסים] ואמר 'כה תאמר אהיה שלחני אליכם' ... כי השם 'אהיה' הוא [אותיות 'הויה'] מדת רחמים וידעו כי יחדש אותות ומופתים בעולם.

לדעת הרמב"ן, "שם" מבטא הנהגה אלוקית מסוימת. שם "אלוקים" מסמל דין, שם "א-ל שדי" מסמל ניסים מלובשים בטבע, ושם "הויה" מסמל רחמים גדולים שפורצים בניסים החורגים מגבולות הטבע. לכן בני ישראל יבקשו לדעת באיזה שם והנהגה תתרחש הגאולה? האם במידת 'אל שדי', שהיא ניסים המלובשים בטבע כמו שהיה אצל האבות, או שם 'הויה', שהוא מידת רחמים שפועלים ניסים גלויים ומחודשים? הקב"ה ענה שיבוא בשם "אהיה", שהוא שם "הויה".

והרב אמר במורה נבוכים (א סג): 'הנמצא אשר הוא נמצא' ... כי יש נמצא ראוי להימצא שלא היה נעדר ולא יהיה נעדר. ולדעת אלה החכמים אמר הקב"ה למשה ... שיפרוט להם ראיות שכליות אשר בהם יתקיים אצל חכמיהם זה השם כלומר המציאות או הקיום.

הרמב"ן מביא הסבר נוסף מהרמב"ם: משה מבקש לדעת את הגדרת מהותו של הקב"ה: מי אתה? איך להגדיר אותך? זאת כדי ליצור אצלם הבנה שכלית ואינטלקטואלית במהות האלוקות. הקב"ה משיב בהגדרת האלוקות המזוקקת: "אהיה אשר אהיה" - אני מי שנמצא תמיד. בעוד שנבראים אחרים יכולים להימצא ויכולים לא להימצא, אני נמצא בעצם המציאות, היה, הווה ויהיה כאחד.

אלו פירושים חשובים הנוגעים בכבשוננו של עולם, אבל הלב אינו מסתפק בהם. משהו חסר: הרי אלו שאלות שנשאלות מהכורסה ולא מכבשני הפרך? האם כשמה יופיע לפני עבדים מעונים ושבורי לב, אחרי 86 שנות שבר וייסורים, הם יפתחו דיון תיאולוגי על מהות הא-ל?! האם יבקשו לברר באיזו מידה אלוקית בדיוק תתרחש הגאולה?! הרי יזעקו רק צעקה אחת: תגאל אותנו כבר!

זה היה לפני 41 שנים, בהתוועדות שבת שמות תשמ"ג, כשהרבי דן ופיתח את פירוש רש"י כאן. בבכיות מיוסרות מעומק לב רבן ואוהבן של ישראל, הרבי פירש כך את הצעקה המדהדת של משה "מה אומר אליהם???".

כשאבוא ואספר להם שהקב"ה שלח אותי לגואלם, הם יביטו בי בעיניים שקועות וישאלו כמעט בהתרסה: "מה שמו"? זה לא יהיה עיון אינטלקטואלי מהכורסה, אלא צעקה נוראה: "מה שמו"? מי זה? מה זה? איפה האלוקים היה עד היום כשהטיחו את התינוקות בין לבנות הפירמידות? איזה שם

¹ דיברנו פעם על כך שהסימן לגדלות הוא קטנות ומי שראוי באמת לייצג את ה' – אינו מרגיש כך.

והנהגה אלוקית מאפשרים הסתר פנים איום וארוך כזה? "ומה אומר אליהם???", צועק אוהבם של ישראל. איך מיישבים את הסתירה בין הרחמים ובין הייסורים?

התשובה האמונית העמוקה לסוד הייסורים והשבר, מבוארת בדברי רש"י:

רש"י: 'אהיה אשר אהיה' - אהיה עמם בצרה הזאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות [כמו שפירש רש"י לעיל: 'וירא מלאך ה' אליך מתוך הסנה' - ולא אילן אחר, משום עמו אנכי בצרה]. 'זה שמי לעלם' - 'לעלם' חסר וי"ו, לומר העלימהו שלא יקרא ככתבו, 'זה זכרי' - למדו היאך נקרא (השם כתוב 'יהו-ה', אבל נקרא 'אדני').

הקב"ה עונה תשובה בת שני שלבים: ראשית, "אהיה עמם בצרה הזאת כמו שאהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות". תאמר להם שאני איתם שם, בין כבשני הפרך ובידיים הפשוטות באלם שנחטף מהם תינוק צורח. אני חש במעמקי ההוויה את הכאב והצעקה שלהם היא הצעקה שלי. אינני אל-מרוחק ומנותק שמביט על החיים מבחוץ, אלא אבא שחש עד עומק נפשו את ייסורי הילד. הנה, תראה, מאיפה אני מדבר עמך: מתוך שיח קוצני ומכוער ולא ממרכבת השכינה המפוארת של יחזקאל או מ"קול ה' בכוח" שהתגלה לאליהו בהר חורב. שכן "עמו אנכי בצרה".

ואם תשאל כיצד מתיישבים הדברים? הנה "זה שמי לעלם זה זכרי לדור דר" ומפרש רש"י: **"העלימהו שלא יקרא ככתבו"**. היינו ששם 'הויה' שהוא מידת הרחמים נכתב באופן אחד **ונקרא באופן אחר** (באותיות 'א-דני'). לומר שיש רגעים בהם **הרחמים מכוסים** וכאילו אינם, אבל האמת היא שמתחת לשם 'א-דני', עומד שם 'ה-ויה' שהוא מידת רחמים.

במילים אחרות וזאת הנקודה: הקב"ה מעלים את מידת הרחמים ומאפשר סבל, אבל הסבל עצמו נובע ממידת הרחמים שלו. **מאחורי הסבל עומדת מטרה רחוקת טווח, שה' רואה אותה קדימה**. אנו מנקודת המבט המצומצמת שלנו, איננו יכולים לעמוד על סוד הסבל, אבל עלינו לזכור שאנו רואים רק פיקסל אחד מתוך תמונת ענק.

היהדות אינה מסכימה עם המונח היווני "טרגדיה", שפירושו סבל חסר פשר. אסונות לשם אסונות כי זה העולם ח"ו. היהדות מדברת על "סבלנות", סבל עם משמעות, שיש לו פשר שאיננו רואים כרגע.

משל להבנת העניין: כאשר אבא לוקח ילד לבית רפואה ל"ע, הילד רואה את המזרק ופורץ בבכי. האבא מושיב אותו על ברכיו, אוחז בכוח את שתי ידיו ומאפשר לדקור אותו. אדם שיעמוד מהצד, עלול לחשוב שהאבא אכזרי ואפאטי לצער בנו. אבל כל אחד יודע שהאמת הפוכה לגמרי: האבא בוכה כפול מהילד. כשהילד כואב, האבא מיוסר שבעתיים ואינו מוצא מקום. אלא שהוא מעלים את הרחמים שלו ומאפשר לרופא לעשות את מה שצריך, מתוך ראייה ארוכת טווח על טובתו של הילד.

ליקוטי שיחות כו/23: 'ואמרו לי מה שמו' – יהודים מיד ישאלו איזה שם והנהגה זו, שמאפשרת גלות איומה והטבעת תינוקות על גבי תינוקות רחמנא לצלן? ומה אומר אליהם? הקב"ה עונה: 'אהיה עמם בצרה הזאת כו' – אני נמצא איתם בתוך הצרה, כמו שפירש רש"י לעיל, שה' מתגלה מתוך הסנה, משום עמו אנכי בצרה. הקב"ה מוסיף: 'זה שמי לעלם זה זכרי' – לעתים מידת הרחמים שלי נעלמת ולכן קריאת השם היא בדרך אחרת מכפי שנכתב, אבל רק הקריאה אחרת והמהות היא רחמים.

אחרי ההקדמה הזו – שלעתים מידת הרחמים נעלמת, אבל המהות היא רחמים מזוקקים, לצורך **מטרה נשגבה ארוכת טווח שהקב"ה רואה אותה** – אפשר להתקדם אל נושא עיוננו.

ג. פרשת "אמור" מצווה: "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל". פירוש המילה "קדוש" הוא "מובדל", מופרד ומובחן מכל האחרים. מצוות קידוש השם היא להוכיח שהקב"ה עומד מעל הכול, הוא ניצב ברמת חשיבות אחרת מכל היתר. מנגד, ההיפך מקידוש השם הוא חילול השם, שפירושו חולין וחסר ערך ח"ו.

המשמעות המעשית של המצווה היא החובה למסור את הנפש ולמות למען עמידה על קיום המצוות. חיוב המצווה בפועל הוא בשני מקרים: להיירג ולא לעבור על שלוש המצוות החמורות. כן למסור את הנפש אפילו על מצוות קלות, כשמדובר בשעת גזירת שמד וכל ביטול מצווה מחליש את העם כולו.

רמב"ם יסודי התורה ה: כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה, שנאמר 'ונקדשתי בתוך בני ישראל'... כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור... על עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכת דמים... יירג ואל יעבור.

חז"ל ראו במצוות קידוש השם את הגדולה במצוות, את הדרגה הגבוהה ביותר שיכול להגיע אליה אדם בחייו. למרות שהיהדות היא דת החיים ולכן **איננו מחפשים למות**, אנו מעדיפים לקדש השם בחיינו ולא במותנו, אבל אם אירע המקרה ואדם נדרש למסור נפשו על קדושת שמו – הוא מתעלה מעל כל המחיצות ומקומו תחת כיסא הכבוד.

הגמרא מספרת שני סיפורים מופלאים:

בבא בתרא י, ב: יוסף בן רבי יהושע בן לוי חלה [במוות קליני, 'סף מוות', כשהלב מפסיק לפעום ולהזרים חמצן למוח והמוח יכול לתפקד זמן קצר ולחוות חוויות מוחיות]. התעורר וחזר לחיים. אמר לו אביו מה ראית? אמר עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה... ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן. מי הם... הרוגי לוד (רש"י: לוליינוס ופפוס אחים שהרגם (טורנוסרופוס) הרשע בלודקיא... על ידי גזירה שנגזרה על ישראל להשמיד על שנמצאת בת מלך הרוגה וחשדו את ישראל עליה ועמדו האחים הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנוה).

לרגע נפתחה הצצה אל העולם שמעבר ונוצרה האפשרות לדעת סדר המדרגות שם. במקום הגבוה ביותר שאין כל בריה יכולה לעמוד, עומדים זוג אחים שמסרו נפשם להציל ישראל מעלילת הגויים.

עוד מספרת הגמרא (ברכות סא, ב): "בשעה שהוציאו ר' עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו תלמידיו רבינו עד כאן [כיצד אפשר לקרוא 'ה' אחד' מול חילול ה' נורא?!]. אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך', אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?! היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצאה בת קול ואמרה אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד".

מול הדרת לימוד התורה של רבי עקיבא, עד שמשה רבנו הרגיש קטנות הדעת מפניו (כסיפור הגמרא במנחות כט, ב), בכל זאת כלום לא היה שווה בעיניו כמו הצימאון למסור נפשו באחד.

עובדה נוספת שהזכירה הרבי כמה פעמים: הבית יוסף כתב ספר שנקרא "מגיד מישרים" ובו שיחות התגלות עם מגיד מהעולם העליון. הבית יוסף מזכיר שם בערגה את הערצתו לחייו ולמותו של "שלמה בחירי", רבי שלמה מולכו. מולכו היה אחד מדמויות ההוד אחרי גירוש ספרד. הוא נולד במשפחת יהודים אנוסים בפורטוגל והוטבל לנצרות. הוא היה מוכשר מאוד ועבד כמזכיר בית הדין של מלך פורטוגל, מנאל הראשון, שהטביל את יהודי המדינה לנצרות.

בשלב מסוים התוודע מולכו ליהדותו וברח ליוון. הוא החל לעסוק בקבלה וחישובי הקץ, הלך ונתפס בעולם כנביא וכאיש שיכול להיות המשיח, עד השיא שנפגש עם האפיפיור בוותיקן בהצעה לשחרר את ארץ ישראל מידי העותומנים. אולם הוא נתפס על ידי האינקוויזיציה והוצא להורג על קידוש השם.

הבית יוסף כותב בכמיהה על רצונו לקדש ה' כמותו. אולם המגיד אמר לו בספרו כי עקב עניינים לא שלמים שהיו אצלו, לא יזכה לכך. הגע בדעתך: הבית יוסף שהחיה את העולם היהודי וזכה לכתוב את ספר ההלכה החשוב ביותר, לא זכה להגיע למעלת מוסר נפשו על קדושת שמו.

אחד התיאורים המרטיטים על גודל מעלת הזכות לקדש השם, נכתב בדור האחרון, בעת השואה האיומה, בה מיליוני יהודים נהרגו על ידי הצוררים רק בגלל יהדותם. הגאון רבי אלחנן וסרמן, מגדולי הדור לפני השואה, שנלקח עם בני קהילתו אל מצודה בשם "הפורט השביעי" להיירג בה, קרא: "כנראה שבשמיים רואים בנו צדיקים, שרוצים שנכפר בגופנו על כלל ישראל. עלינו לעשות תשובה כעת, מיד במקום, כי הזמן קצר. עלינו לזכור שבאמת נהיה מקדשי השם. נלך בראש זקוף ולא תעלה

חלילה מחשבה פסולה, שהיא בבחינת פיגול הפוסל את הקרבן. אנו מקיימים עתה את המצווה הגדולה ביותר: קידוש השם. האש שיבער בעצמותינו היא האש אשר תקים מחדש את העם היהודי".

ניכנס לגוף מצוות קידוש השם: בעוד שההיבט הפשוט של המצווה זה אדם שנהרג על דת, עבור התעקשות לקיים מצווה או להימנע מעבירה, כמו שהרמב"ם מאריך בהלכות יסודי התורה שם, הנה בפרקים האחרונים בספרו, מחדש הרמב"ם עוד היבט של קידוש השם והוא הנוגע לענייננו:

רמב"ם מלכים ז, טו: ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה ולא ירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו .. וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק.

אדם שמסכן חייו לצאת למלחמה נגד הגוי הוא עושה מלחמה על ייחוד שמו וכוונתו צריכה להיות לקדש את השם. זאת משום שהצלת כלל ישראל היא קיום "לא תעמוד על דם רעך". ומעבר לכך, ניצחון ישראל במלחמה הוא ניצחון ההבטחה כדברי רש"י הראשון: "הוא בראה ונתנה למי שישר בעיניו" והוכחה לכל הבטחות ה' בתורתו².

כאן עולה השאלה, שהיא נושא עיוננו: מי זוכה לקיים יותר קידוש ה' בשלמות – מי שקפץ לאש זכה ונעשה לו נס ויצא בחיים או מי שקפץ לאש ולא נעשה לו נס ונהרג? נעמיד זה מול זה את אברהם אבינו ורבי עקיבא: אברהם קפץ לאש של נמרוד ויצא ממנה שלם, בעוד שרבי עקיבא נשחט בדקירות הרומאים. הדעת נותנת שאברהם קידש ה' יותר, שהרי גבורת ה' התפרסמה לעיני האומות. בעוד שמותו של רבי עקיבא, גרמה לצהלת האומות ולצעקת תלמידיו "רבי, עד כאן?!".

כך אכן נראה במדרש ההלכה החשוב, תורת כוהנים:

תורת כהנים אמור: כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס – אין עושים לו נס, ושלא לעשות לו נס – עושים לו נס. שכן מצאנו בחנניה, מישאל ועזריה שאמרו לנבוכדנצר: האלוקים שאנו עובדים אותו, יכול להצילנו מהאש היוקדת וממך, וגם אם לא – תדע שלא נעבוד את הצלם שהקמת [ואכן נעשה נס ויצאו שלמים]. כך כשתפס מריינוס את פפוס ולוליינוס [הרוגי לוד], אמר אם אתם מעמם של חנניה ומישאל יבוא אלוקיכם ויציל אתכם. אמרו נבוכדנצר היה מלך הגון [בשליחות ה'] וראוי שייעשה נס על ידו ואתה מלך רשע שלא ייעשה נס על ידך... וסוף שהמקום עתיד לתבוע דמינו מידך. אמרו לא נסעו משם, עד שבאו צבאות מרומי ורוצצו את מוחו [והתקדש שם ה'].

ברור מהמדרש שתכלית העילוי הוא שהסכנה תהפוך לנס פלאי ותפרסם שם ה' בכל העולמות.

מנגד, הרמב"ם בהלכות יסודי התורה הנ"ל, לא מזכיר אפשרות של נס ומשמע שקידוש השם היא אחת ויחידה: למות על קידוש שמו (ואם יקרה נס – זה עניין שבא מלמעלה ללא קשר לקיום המצווה). כך כתב הזוהר במפורש, שחנניה ומישאל חטאו בכך שאמרו בתחילה לנבוכדנצר (כנ"ל) שאלוקינו יכול להצילנו, וכיון שידעו שטעו, חזרו ואמרו שבכל מקרה ימסרו נפשם.

זוהר חלק א קמב, א: כיון שידעו (חנניה ומישאל) שלא אמרו כראוי (שאלוקינו יכול להצילנו), לכך שבו ותיקנו עצמם, שבין כך ובין כך ימסרו נפשם.

מהי הבנת הרמב"ם והזוהר? הרי קידוש ה' הוא לפרסם שם ה' והנס מפרסם את ה' יותר? הרבי מפתח נקודה מהותית, שיורדת לשורש מצוות קידוש ה':

² להעיר שהרמב"ם עוסק שם במלחמת רשות, שעניינה רק להרחיב גבול ישראל ולא להגן על החיים, ובכל זאת כותב שהיא מלחמה על ייחוד השם [ואין צריך לומר קל וחומר למלחמת מצווה להציל כלל ישראל]. כנראה משום שכל מקום שכבשו מלך ישראל, מקבלים מלכותו ומצוות ה' ומרחיבים גבול הקדושה.

ליקוטי שיחות כז/171: שלימות הקיום של מצוות קידוש השם מתבטאת בכך, שהמוסר עצמו נשרף על קידוש השם... היות שבכך בא לידי גילוי במוחש תוקף אמונתו ואהבתו לה' (אבל כשהוא ניצול בנס, הקיום אינו במוחש ובמילא בשלמות³).

קידוש השם אינו לפרסם את גדולת ה', לזה נועדו נסים ונפלאות שבאים מלמעלה. קידוש השם הוא גדלות האדם, שבוחר למסור את היקר והמקודש בעולם – החיים עצמם – למען שמו יתברך. בכך מוכיח שאין דבר מרומם וחשוב יותר מה' אלוהיו.

הרבי מוסיף ומביא בהערה שם את דברי רבי חיים ויטאל על הזוהר הנ"ל, **שהפגנת הקידוש והזעזוע לעיני העולם כולו** היא דווקא כשמוסר נפשו בפועל.

אור החמה להרב חיים ויטאל שם: אדרבה יתקדש שם שמים בראות כל האומות את עם ישראל מחזיקים באלוקיהם ונשרפים על קדושת שמו.

כשאנחנו רואים אדם שהיה לו על מה למות – אנו יודעים על מה ראוי לחיות. העובדה שהוא מוסר את הקדוש והיקר ביותר מזעזעת כל לב ומשנה את העולם. היא מרוממת להנציח את הערך העליון ביותר ומגלה בכל אחד מאתנו את עומק כוחות נפשו.

בכך מבאר הרבי שם עוד דבר גדול: התורה מספרת כי רגע אחרי שנשמעה הקריאה "אל תשלח ירך אל הנער", אברהם ראה "איל נאחז בסבך בקרניו". אברהם הבין שהוא צריך להעביר את מצוות העקדה מיצחק אל האיל. הוא נטל את האיל ושחטו ובכל פעולה אמר: "יהי רצון כאילו **בני עקוד**, כאילו **בני שחוט**, כאילו **דמו של בני שפוך**, כאילו **דמו של בני עלה על המזבח**".

והשאלה הפשוטה היא למה להקריב איל במקום יצחק? ועוד לבקש כאילו יצחק שחוט? הרי היה זה רק ניסיון ולא מצווה להמית את יצחק ואברהם עמד בו לעילא?

[יתירה מכך: בעוד שגדלנו על הפרשנות הפשוטה, שהכול היה ניסיון וברגע האחרון נשלח המלאך להציל יצחק ממיתה, מדרשים חשובים מספרים (ילקוט שמעוני): "כיון שהגיע החרב לצווארו, **פרחה ויצאה נשמתו של יצחק**. וכיוון שהשמיע ה' קולו 'אל תשלח ירך אל הנער', חזרה נפשו לגופו ועמד יצחק, וידע שכך עתידים המתים לחיות, ופתח ואמר 'ברוך אתה ה' מחיה המתים". ידועים גם דברי המקובלים כי נשמת יצחק פרחה מגופו והוא שהה בטהרה שלוש שנים בגן עדן, עד שהובאה רבקה לשדה וחזר לעולם הזה.

אבל מה עומד בבסיס הדרשנות שיצחק מת? מה לא טוב בפרשנות הפשוטה שהיה רק ניסיון?]

אלא אברהם ידע **שעמידה על סף מסירות נפש היא לא מסירות נפש ממש**. אינו דומה אדם שמזקן להקריב עצמו לאדם שהקריב עצמו בפועל. ההלם, ההשראה והתרוממות הרוח שהוא פועל בקרבנו מרוממת לעולמות אחרים לגמרי. לכן אברהם התעקש לקיים הקרבה בפועל אצל האיל תחת בנו.

נוסיף שתי הארות: הדברים מתאימים עם דברי הגמרא המרטיטים (גיטין נז) אודות חנה ושבעת בניה. לאחר ששבעת בניה מסרו נפשם על קדושת שמו והוצאו להורג בידי המלכות, עלתה על הגג וקראה: "בניי, לכו ואמרו לאברהם אביכם, אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות".

ידועה הקושיה מה מטרת השליחות המזעזעת לאברהם אבינו? וכי זו 'תחרות' מי מוסר יותר?! אלא ברגעי הגבורה ההם, כשהכל נלקח ממנה, היא נזכרה בדמות הכבירה שעוררה בה את הכוחות לכך.

³ בהערה 23 בשיחה שם: "להעיר משל"ה (שער האותיות סוף אות א) לגבי ברכה על מצות קידוש השם: ואין לומר כי אין לברך ברכת קידוש השם, כי אולי יחזיר המעליל ויפטרנו [ממיתה] כו', דאטו אם יעשה לו הקב"ה נס ויניצל כו' לא קיים מצוות ונקדשתי?! כי תיכף כשמסר גופו להריגה, קידש השם בתוך בני ישראל".
אולי כוונת ההערה היא, שלדיון האמור בפנים – אם קידוש השם הוא בעצם המסירה למיתה או בהריגה בפועל – יש נפק"מ לגבי הברכה על קידוש השם: אם עיקר המצווה ובשלמות היא ההריגה בפועל, יש לדון אם לברך על קידוש השם, שהרי ההריגה תלויה בגוי ולא בישראל.

היא שבה וחזרה אל אברהם שעקד בנו ובכך הציב אידיאל נשגב בפני כל יהודי במהלך הדורות, להיות מוכן למסור עצמו וילדיו.

כי אנו גדולים כמו הסיפורים שגדלנו עליהם ותקדים שאדם יוצר – משנה את העולם לדורי דורות.

עוד דבר גדול: בימים הנוראים שאחרי החורבן השני, הקלגסים הרומיים המיתו עשר הרוגי מלכות במיתות אכזריות ומשונות. כשהגיעו לרבי חנינא בן תרדיון, מצאוהו לומד בספר התורה. לא נחה רוחם עד שהקיפו גופו ביריעות ספר התורה והציתו אותם. עמדו תלמידיו וזעקו באימה: "רבי, מה אתה רואה?". ענה להם רבי חנינא בנשימותיו האחרונות: "רואה אני **גווילים נשרפים ואותיות פורחות**". אמנם גווילי הקלף נשרפים, אבל האותיות שעליהן פורחות.

מה כוונתו? התלמידים זעקו באימה "מה אתה רואה"? כלומר, מה חיזיון העתיד? לאן הכול הולך? ומה יישאר אחריו?! רבי חנינא ענה: "גווילים נשרפים ואותיות פורחות". הגווילים נשרפים – הגוף החומרי עולה בעשן, אבל האותיות פורחות – הרוח מצמיחה פרחים מלבליים. שכן העם שלי פועל הפוך מכולם. כשלוחצים יהודי אל הקיר – הוא מתגלה במלוא יופיו וקדושתו ומסירות הנפש שלי תצמיח דורות של יהודים עיקשים שיחיו יום-יום על קדושת השם.

השנים שחלפו מוכיחות מי צדק: מהם לא נשאר כלום ואנו שואבים השראה לדורי דורות וחיים יהדות שמחה ומאירה, כתוצאה מהקרבת הגבורה של רבי חנניה וחבריו.

פתחנו את השיעור במכתבו של הרבי האומר כי צריכים ללמוד ולחיות את גבורת מקדשי השם. האמת היא שרבינו הזקן מקדיש לכך חטיבה נכבדה בת שמונה פרקים בספר התניא. בין הפרקים יח-כה, רבינו מפתח מבנה מרהיב האומר כי הכוח העוצמתי ביותר לעבודת ה' הוא התבוננות במושג מסירות הנפש.

אדם צריך להרהר: הרי אני מוכן למסור חיי על קדושת השם, וביסודו של דבר, כל עבירה היא סוג של ניתוק מקדושת ה' כמו עבודה זרה. היצר מטשטש משמעות העבירה ומרגיע שהיא תימחל ותיסלח, אבל אסור ליפול במרמה וצריך לזכור את האמת, שכל עבירה היא ניתוק מרצון ה'. לכן אותם כוחות שהייתי חושף מול אונס לעבודה זרה – עלי לנתב כלפי ניסיונות קלים שלא בערך.

זאת הצוואה של הגיבורים מקדשי השם מאז ועד דורנו: להצמיח את הזרעים ולהקים עץ מלבלב של קדושת ישראל, עד שנזכה בקרוב ממש לגאולת עולם ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים והקיצו ורננו שוכני עפר והם הקדושים בראשנו.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**